

Einstein và nghệ thuật sống

◇ THẢO NHIÊN

Nói đến vật lý hiện đại, không thể không nhắc đến Albert Einstein, nhà khoa học lừng danh của thế kỷ 20.

Vào năm chú bé Albert Einstein ra đời, giới khoa học vẫn đang “đắm say” với những nguyên lý của Newton, vốn được xem là vô cùng mạch lạc và hoàn chỉnh. 26 năm sau, Einstein - chàng thanh niên giản dị giúp việc tại Phòng Văn bằng Berne đã khiến các khoa học gia lừng lẫy thời bấy giờ phải sửng sốt khi cả gan khước từ tính tuyệt đối của học thuyết Newton.

“Thuyết tương đối” và phát minh thiên tài $E = mc^2$ của Einstein không phải sự bổ sung cho hệ thống khái niệm cơ học Newton, mà là sự thay thế bằng những ý niệm hoàn toàn mới mẻ. Ví dụ như với Newton, khối lượng vật thể là một đại lượng bảo toàn; thì theo Einstein nó chuyển đổi được với năng lượng. Với học thuyết tương đối, Einstein đã dựng nên một trong hai

cột trụ vững chắc của nền khoa học hiện đại thế kỷ 20, là cơ sở bùng nổ cuộc cách mạng khoa học công nghệ sau này. Nhiều người tự hỏi điều gì đã làm nên con người vĩ đại Einstein?

Albert Einstein lọt lòng mẹ vào mùa thu năm 1879, tại tỉnh Ulm nhỏ bên bờ sông Danube, nước Đức. Những giai thoại về Einstein thời thơ ấu thường được nhắc đến như một chú bé chậm nói, nhút nhát và nhất là thành tích bị đuổi học. Einstein không đặc biệt, thậm chí có thể nói là rất bình thường. Điều đó càng khiến người ta thêu dệt nên những huyền thoại xung quanh bộ óc xuất chúng của ông. Thế nhưng theo Virender Kapoor - tác giả quyển sách “Bí mật lớn nhất của thành công: chỉ số say mê” thì **“chính chất lửa trong con người, hay niềm đam mê, đã đóng góp rất nhiều cho những thành tựu kỳ diệu của nhà khoa học thiên tài Albert Einstein, hơn cả chỉ số IQ”**. Nói không ngoa, nền tảng khoa học mà Einstein để lại cho chúng ta ngày nay chính là hoa trái của niềm đam mê cuộc sống.

Sinh ra trong một gia đình nhỏ hạnh phúc với ông bố Hermann lạc quan cùng bà mẹ Pauline khôi hài và yêu âm nhạc. Cậu bé Einstein ít bạn, không thích sự gò bó nơi trường học, chỉ ưa lang thang trên cánh đồng ngút ngàn và hát khe khẽ những bài thánh ca. Bỏ qua trường lớp vì cảm thấy tù túng, nhưng ông tự học mọi thứ mà ông bị quyến rũ. Einstein lớn lên như một con người say đắm và hào hứng khám phá mọi thứ trong cuộc đời theo cách rất riêng. Như nhiều vĩ nhân qua mọi thời đại, Einstein là một trong những tấm gương tự học vĩ đại. Ông từng nói: **“Tôi đơn giản chỉ đam mê như một kẻ tò mò”**. Tò mò và đam mê, đó là chìa khóa cho tất cả!

Ông đặc biệt yêu thích vật lý. Năm 5 tuổi, chiếc la bàn - quà tặng của ông bố, đã “vực dậy” bé Albert đang nằm mẹp trên giường vì ốm. Cậu bé bị thôi miên bởi chiếc kim la bàn cứng đầu cứ khẳng khẳng quay về một hướng. Thôi thúc tìm ra câu trả lời đã khiến Einstein lao vào đọc các bộ sách khoa học. Ông hiểu thêm về sinh vật, vũ trụ, thời tiết, cỏ cây... và thiên nhiên kỳ vĩ. Với Einstein, cuộc sống là điều kỳ diệu và mọi vật đều là những kỳ quan.

Bên cạnh vật lý, toán học cũng làm Einstein thích thú. Thất bại nơi trường học, nhưng khả năng toán học của ông may mắn được nuôi dưỡng bởi người chú Jacob uyên bác. Những ý tưởng mới lạ được minh họa bằng ví dụ đơn giản, sinh động đã biến các bài toán khô khan trở nên thật thú vị và vui nhộn. Toán học gia Euclid là thần tượng của ông những năm 12 - 13 tuổi. Ông gọi cuốn hình học Euclid được chú Jacob tặng là “cuốn sách

Albert Einstein lúc 4 tuổi

hình học nhỏ thiêng liêng”. Những tiên đề, định lý của Euclid lôi cuốn ông như một phép lạ. Với cậu bé Einstein, đó là cuốn sách hay nhất!

Nổi tiếng là người luôn đưa ra những ý tưởng mới mẻ, độc đáo và kỳ dị; nhưng không nhiều người biết rằng, ngoài khoa học, Einstein còn say mê âm nhạc, nghệ thuật và cả triết học. Ông học vĩ cầm từ năm lên 6, và mê mẩn những nhạc phẩm bay bổng trong sáng của Mozart. Thời niên thiếu, Einstein đã quan tâm đến triết học. Những tác phẩm triết học của Emmanuel Kant, Ernest Mach, Henri Poincaré, đặc biệt là David Hume... bồi dưỡng cho ông kiến thức đầu tiên về phương pháp luận lý – phương pháp cho phép các nhà bác học diễn giải những nghiên cứu thành định luật cụ thể.

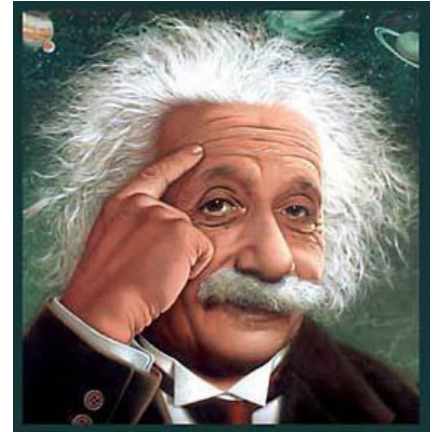
Là người yêu khoa học, nhưng nước Đức với nền công nghệ phát triển như vũ bão, những công xưởng mọc lên như nấm, trái lại, khiến Einstein cảm thấy ngột thở. Chính Milan, nước Ý với bầu trời lồng lộng lấy miền Địa Trung Hải mới mang lại cho ông nguồn cảm hứng sống bất tận. Chuyển sang sống ở Ý, với người yêu thiên nhiên và tự do như cậu thiếu niên 16 tuổi Einstein lúc ấy thật sự là thiên đường! Phong cảnh nên thơ, đường phố với những người hát rong, viện bảo tàng, những

Albert Einstein lúc 14 tuổi

tòa lâu đài tráng lệ đầy ắp tác phẩm nghệ thuật... đánh thức mọi giác quan trong ông. Einstein sung sướng đắm mình vào cuộc sống. Đó mới thật là sống, cởi mở, phóng khoáng và rất mực hồn nhiên! Cuộc sống đẹp quá và huyền diệu quá, đến nỗi ông khát khao tìm hiểu về đẹp của nó. Mỗi một tạo vật bé bỏng đều có thể làm nên bất ngờ. Sau này, có lần Einstein đã nói: *“thí nghiệm tuyệt vời nhất mà chúng ta có thể làm được là những bí ẩn của cuộc sống. Đó là cảm nhận nguyên thủy của mọi nghệ thuật và khoa học chân chính. Kẻ nào không biết đến nó, không biết ngạc nhiên, không biết chiêm ngưỡng, kẻ đó xem như đã chết, đã tắt rụi lửa sống trong mắt mình”*.

Hành trang đến với khoa học của Einstein không có gì đặc biệt, chỉ có sự nhạy cảm tuyệt vời trước vẻ đẹp cuộc sống, trí tưởng tượng hiếm có và khả năng hài hước tinh tế. Sau 4 năm miệt mài nghiên cứu (từ 1901-1905), “Thuyết tương đối” ra đời trên một cuộn giấy dài 30 trang, được mang đến cho chủ nhiệm tạp chí Annalender Physik. Một bước đến đỉnh cao, từ một chàng thanh niên không tên tuổi, không trường lớp, ông đã trở thành nhà vật lý học vĩ đại. Năm 1913, ở tuổi 34, ông đến Beclin – trung tâm kinh tế và chính trị châu Âu thời bấy giờ, trở thành nhân viên của Viện Hàn lâm Beclin, làm việc giữa hàng trăm giáo sư lão thành và dày dặn kinh nghiệm. Lễ tất yếu, ông chọn Beclin vì công việc trong viện cho phép ông tự do nghiên cứu theo ý thích riêng. Công việc giảng dạy ít nhiều tùy ý giúp ông có thời gian khám phá cuộc sống và khoa học như mong ước. Một lần, khi được hỏi, tài năng của ông là sự kế thừa từ cha hay mẹ, ông đã trả lời: *“Tôi chẳng*

có tài năng nào cả, tôi chỉ có một lòng ham hiểu biết ghê gớm”.

Einstein mất ngày 18 tháng 4 năm 1955 tại Princeton (Mỹ) để lại cho đời kho tàng kiến thức khoa học lỗi lạc. Niềm đam mê cuộc sống đã đưa chú bé Einstein ngày nào tự tìm đến với vật lý, toán học, đến với mảnh đất triết học, nghệ thuật màu mỡ, và thổi bùng lên ước mơ khám phá không tắt trong suốt hành trình cuộc đời ông. Cuốn hồi ký năm 67 tuổi của ông mô tả quyển hình học Euclid và chiếc la bàn như hai “kỳ quan” của thế giới.

Đã bao giờ bạn thử nhìn cuộc sống qua đôi mắt Einstein? Đó là đôi mắt hướng về mỗi tạo vật cuộc đời với đầy những xúc cảm mới mẻ. Hãy sống và làm việc với tất cả niềm say mê, bạn sẽ thấy được kỳ quan từ những điều giản dị, cũ kỹ nhất, và nhận được hoa trái ngọt ngào của cuộc đời. Như Einstein từng nói: *“Có hai cách để sống: bạn có thể sống như thể không có gì là phép lạ, hoặc bạn có thể sống như thể mọi thứ đều là phép lạ” (There are two ways to live: you can live as if nothing is a miracle; you can live as if everything is a miracle).* □

- *“Suy nghĩ, suy nghĩ đi, suy nghĩ mãi”*
 - *“Nếu tưởng tượng rằng những gì chúng ta biết là một hình tròn thì những gì ngoài vòng tròn đó thật lớn biết bao.”*
 - *“Tôi đã thử hết 99 lần và đã thất bại, nhưng ở lần thứ 100, thành công đã đến với tôi.”*
- Albert Einstein**